

Εισαγωγή στην ελληνική έκδοση

Με ευκαιρία την ελληνική έκδοση του *Καπιταλισμού της Πλατφόρμας*, αξίζει ίσως να επιστρέψουμε στις βασικές θέσεις του βιβλίου. Πολλά έχουν αλλάξει και πολλά έχουν παραμείνει ίδια από την αρχική του έκδοση το 2016. Το σημαντικότερο σημείο του βιβλίου, η εστίαση στις πλατφόρμες, έχει γίνει ακόμα πιο σημαντική απ' ό,τι στα μέσα της δεκαετίας του 2010. Εκείνη την περίοδο, οι πλατφόρμες αποτελούσαν ήδη κυρίαρχη οικονομική μορφή, αποκτούσαν σημαντική αξία στην αγορά και ασκούσαν τεράστια οικονομική επιρροή. Η αξία και η δύναμη των μεγαλύτερων τεχνολογικών εταιρειών έχει αυξηθεί έκτοτε. Εξίσου σημαντική είναι όμως και η εξάπλωση του επιχειρηματικού μοντέλου της πλατφόρμας στη σύγχρονη οικονομία. Οι πλατφόρμες είχαν ήδη εισβάλει σε νέους κλάδους την εποχή της συγγραφής του βιβλίου, αλλά η διαδικασία αυτή συνεχίστηκε και εδραιώθηκε τα επόμενα χρόνια. Η κατανόηση των πλατφορμών –του επιχειρηματικού τους μοντέλου, των συμπεριφορών τους, των πολιτικών τους– αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη σημασία.

Την ίδια στιγμή, υπάρχουν τουλάχιστον τρεις αξιοσημείωτες αλλαγές που τροποποιούν τις αρχικές προτάσεις

του βιβλίου. Η πρώτη από αυτές είναι η άνοδος των υποδομών. Οι πλατφόρμες είναι ασφαλώς ένα είδος ψηφιακής υποδομής, αλλά δεν είναι όλες οι υποδομές πλατφόρμες. Τα τελευταία χρόνια ο πυρήνας της ισχύος στην ψηφιακή οικονομία έχει μετατοπιστεί προς το υπολογιστικό νέφος. Είναι εδώ, εν μέσω των επεκτεινόμενων εργοστασίων υπολογιστικής ισχύος –τα οποία στηρίζονται στη σιλικόνη, στην ψύξη με νερό και σε ένα τεράστιο δίκτυο καλωδίων που τα διασυνδέει– που δημιουργείται ένα νέο σύνολο ψηφιακών αλληλεξαρτήσεων. Καθώς ο κόσμος ψηφιοποιείται, βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στις υποδομές τριών μονάχα εταιρειών: της Amazon, της Microsoft και της Google. Αυτά τα νέα ψηφιακά εδάφη, με τη σειρά τους, δημιουργούν νέες πολιτικές εξαρτήσεις, περισσότερους μηχανισμούς εγκλωβισμού και μεγαλύτερες οικονομικές προσόδους που αυξάνουν περαιτέρω την ισχύ αυτών των μεγάλων τεχνολογικών εταιρειών.

Η αναζωπύρωση του ενθουσιασμού για την τεχνητή νοημοσύνη (TN) –γύρω από τη γενετική τεχνητή νοημοσύνη¹– έχει επιταχύνει σημαντικά την ενίσχυση ισχύος των υποδομών. Τα τεράστια μοντέλα που βρίσκονται στην καρδιά της γενετικής TN απαιτούν πρωτοφανή ποσότητα υπολογιστικής ισχύος για να εκπαιδευτούν – δεκάδες χιλιάδες μονάδες επεξεργασίας γραφικών (GPU) που συνδέονται

1. ΣτΜ: επιλέξαμε τη φράση γενετική τεχνητή νοημοσύνη για να μεταφράσουμε τον όρο Generative AI. Ο όρος αυτός αναφέρεται σε ένα υποσύνολο εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης που μπορούν να παράγουν περιεχόμενο με τη μορφή εικόνας, ήχου, κειμένου ή ακόμα και βίντεο. Βασίζονται σε αλγόριθμους μηχανικής μάθησης (machine learning) οι οποίοι εκπαιδεύονται σε μεγάλα σύνολα δεδομένων, εξάγοντας συγκεκριμένα μοτίβα επί αυτών. Βάσει αυτών των μοτίβων, οι αλγόριθμοι παράγουν δεδομένο (π.χ. κείμενο) σε φυσική γλώσσα, χωρίς να έχουν ποτέ «μάθει» μία γλώσσα, τους κανόνες, τη γραμματική της.

μεταξύ τους και λειτουργούν συνεχόμενα για μήνες. Ταυτόχρονα, απαιτείται επίσης τεράστια ποσότητα υπολογιστικής ισχύος για να «τρέξουν» σε μεγάλη κλίμακα, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Αυτές οι απαιτήσεις σημαίνουν ότι η TN (ως επί το πλείστον) ακολουθεί την πορεία του υπολογιστικού νέφους, όπου η ιδιοκτησία συγκεντρώνεται στα χέρια λίγων, ενώ η πρόσβαση ενοικιάζεται επ' αμοιβή.

Τη στιγμή που οι εταιρείες αυτές συγκεντρώνουν όλο και περισσότερη δύναμη και κέρδη, η δεύτερη σημαντική αλλαγή είναι ότι μετά τη συγγραφή του *Καπιταλισμού της Πλατφόρμας*, εμφανίστηκαν μια σειρά από αντιδράσεις σε κρατικό επίπεδο. Αξίζει να σημειωθούν εδώ τα νομοθετήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως είναι ο νόμος τις ψηφιακές υπηρεσίες, ο νόμος για τις ψηφιακές αγορές, η οδηγία για την εργασία στις πλατφόρμες και ο νόμος για την τεχνητή νοημοσύνη – που όταν γράφονταν αυτές οι γραμμές αντιμετώπιζε σημαντικά προβλήματα. Αυτά τα νομοθετήματα επιχειρούν όλα μαζί να διορθώσουν ένα ευρύ φάσμα, γνωστών πλέον, ζητημάτων της ψηφιακής οικονομίας: έλεγχος περιεχομένου, διαφήμιση, ανταγωνισμός, αυτοαπασχόληση, διαλειτουργικότητα, εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης υψηλού κινδύνου και πολλά άλλα. Οι εν λόγω νόμοι αποτελούν σημαντική μετατόπιση από τα μέσα της δεκαετίας του 2010, όταν η ρύθμιση για την οικονομία των πλατφορμών είχε μείνει σημαντικά πίσω και η συζήτηση επικεντρώνονταν στο πώς θα διαμορφωθεί ένα πλαίσιο ρύθμισης που θα αντικατοπτρίζει τη νέα ψηφιακή εποχή.

Παρότι, σε ένα βαθμό, επιτυγχάνουν τη ρύθμιση κάποιων προβλημάτων της ψηφιακής οικονομίας, οι κανονισμοί

αυτοί παραμένουν περιορισμένοι σε κρίσιμα πεδία, όπου διατηρούνται τα προβλήματα που ήταν ήδη εμφανή το 2015. Πιο συγκεκριμένα, τόσο οι κανονισμοί της ΕΕ όσο και των ΗΠΑ εξακολουθούν να επικεντρώνονται στη δημιουργία ανταγωνισμού ως λύση στα προβλήματα που προκαλούν οι μεγάλες εταιρείες τεχνολογίας. Δεν γίνεται κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο ο ίδιος ο ανταγωνισμός –π.χ. η αναζήτηση δεδομένων και κερδών– προκαλεί τα προβλήματα που δημιουργούν οι μεγάλες πλατφόρμες που είναι προσανατολισμένες στην επιτήρηση. Η επιδίωξη για περισσότερο ανταγωνισμό φαίνεται απίθανο να επιλύσει τα ζητήματα και ενδέχεται να τα επιδεινώσει. Επιπλέον, οι κανονισμοί επικεντρώνονται στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς των μεγάλων εταιρειών τεχνολογίας αντί στην αποδιάρθρωση αυτής της συγκεντρωμένης ισχύος. Πρόκειται, με άλλα λόγια, για κανόνες σχετικά με το πώς μπορεί να δρουν οι μεγάλες εταιρείες και όχι για προσπάθειες περιορισμού ή μείωσης της συγκέντρωσης ισχύος. Ως αποτέλεσμα αυτού και παρότι οι κανονισμοί θα έχουν πιθανώς κάποια αξιοσημείωτα οφέλη, παραμένουν περιορισμένοι ως προς την ικανότητά τους να μετασχηματίσουν τη μονοπωλιακή τάση του καπιταλισμού των πλατφορμών.

Η τελευταία θεμελιώδης αλλαγή από όταν γράφτηκε ο *Καπιταλισμός της Πλατφόρμας* συνδέεται με την επαναφορά των γεωπολιτικών συμφερόντων στις λειτουργίες της ψηφιακής οικονομίας. Την εποχή της κυκλοφορίας του βιβλίου ήταν εύλογο να παραβλεφθούν αυτά τα συμφέροντα και να εστιάσουμε στις πλατφόρμες ως απλά καπιταλιστικές εταιρείες που έχουν την τάση να συρρικνώνουν το κόστος και να μεγιστοποιούν τα κέρδη. Το στοίχημα του βιβλίου ήταν ότι μία τόσο εστιασμένη οπτική θα επέτρεπε την ανάδειξη

των βασικών τάσεων. Ωστόσο τα επόμενα χρόνια έχουν περιπλέξει αυτή τη θεώρηση – πρώτα με τους διαξιφισμούς του Donald Trump με την Κίνα, μετά με την αναταραχή στις εφοδιαστικές αλυσίδες λόγω της πανδημίας του κορονοϊού, τον Ρωσο-Ουκρανικό πόλεμο και, στη συνέχεια, με τις γεω-οικονομικές παρεμβάσεις του προέδρου Joe Biden.

Nick Srnicek
Λονδίνο, Δεκέμβριος 2023

Εισαγωγή

Μας λένε ότι ζούμε σε μια εποχή μαζικού μετασχηματισμού. Όροι όπως οικονομία διαμοιρασμού [sharing economy], οικονομία περιστασιακής απασχόλησης [gig economy] και τέταρτη βιομηχανική επανάσταση ακούγονται παντού με τη συνοδεία σαγηνευτικών εικόνων επιχειρηματικού πνεύματος και ευελιξίας. Ως εργαζόμενοι, θα απελευθερωθούμε από τα δεσμά της μόνιμης καριέρας και θα έχουμε τη δυνατότητα να χαράξουμε τον δικό μας δρόμο, πουλώντας ό,τι αγαθό και υπηρεσία επιθυμούμε. Ως καταναλωτές, μας προσφέρεται ένα κέρασ αφθονίας υπηρεσιών κατά παραγγελία, μαζί με την υπόσχεση ενός δικτύου διασυνδεδεμένων συσκευών που θα ικανοποιούν κάθε μας καπρίτσιο. Κρατάτε ένα βιβλίο που μιλάει για αυτή τη σύγχρονη εποχή και τις εκφράσεις της [avatars] στις αναδυόμενες τεχνολογίες: πλατφόρμες, μεγάλα δεδομένα [big data], προσθετική κατασκευή², προηγμένη

2. ΣτΜ: προσθετική κατασκευή [additive manufacturing] έχει επικρατήσει να ονομάζεται ο τρόπος που κατασκευάζουν αντικείμενα οι τρισδιάστατοι εκτυπωτές [3D printers], οι οποίοι, με βάση κάποιο σχέδιο που έχει δημιουργηθεί ψηφιακά, «εκτυπώνουν» προσθέτοντας ένα στρώμα υλικού κάθε φορά μέχρι την ολοκλήρωση της «εκτύπωσης» του αντικειμένου.

ρομποτική, μηχανική μάθηση και διαδίκτυο των πραγμάτων [internet of things]. Δεν είναι το πρώτο βιβλίο που ασχολείται με αυτά τα θέματα, ωστόσο η προσέγγιση είναι διαφορετική. Στην υπάρχουσα βιβλιογραφία, κάποιοι μελετητές επικεντρώνονται στις πολιτικές των αναδυόμενων τεχνολογιών, εστιάζοντας στην ιδιωτικότητα και την κρατική επιτήρηση μέσω αυτών, αλλά δεν λαμβάνουν υπόψη οικονομικά ζητήματα όπως η ιδιοκτησία και το κέρδος. Μια άλλη ομάδα παρουσιάζει τις επιχειρήσεις ως ενσαρκώσεις συγκεκριμένων ιδεών και αξιών και τις κριτικάρει για τη μη ανθρωπιστική δράση τους αλλά και πάλι προσπερνά το οικονομικό πλαίσιο και τις επιταγές του καπιταλιστικού συστήματος³. Άλλοι εξετάζουν τις αναδυόμενες οικονομικές τάσεις αλλά τις αντιμετωπίζουν ως φαινόμενα *sui generis*, αποκομμένα από την ιστορική προέλευσή τους. Δεν εξετάζουν γιατί έχουμε σήμερα αυτή την οικονομία ούτε κατανοούν πώς η οικονομία του σήμερα ανταποκρίνεται σε προβλήματα του χθες. Τέλος, διάφορες αναλύσεις εκθέτουν πόσα λίγα προσφέρει η «έξυπνη οικονομία» στις εργαζόμενες και αντιλαμβάνονται ότι η ψηφιακή εργασία σηματοδοτεί έναν μετασχηματισμό στη σχέση εργασίας και κεφαλαίου αλλά δεν προχωρούν στην ανάλυση των ευρύτερων οικονομικών τάσεων και του ενδοκαπιταλιστικού ανταγωνισμού⁴.

Το παρόν βιβλίο στοχεύει να συμπληρώσει αυτές τις αντιλήψεις, προσφέροντας μια οικονομική ιστορία του καπιταλισμού και της ψηφιακής τεχνολογίας, αναγνωρίζοντας παράλληλα την πληθώρα των οικονομικών μορφών και τις ανταγωνιστικές τάσεις που είναι εγγενείς στη σύγ-

3. Morozov, 2015β.

4. Huws, 2014.

χρονη οικονομία. Το βασικό στοίχημα αυτού του βιβλίου είναι ότι μπορούμε να κατανοήσουμε τις μεγάλες επιχειρήσεις τεχνολογίας αντιμετωπίζοντας τες ως οικονομικούς παράγοντες στα πλαίσια του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Αυτό σημαίνει να απομακρυνθούμε από την οπτική που τις αντιλαμβάνεται ως πολιτιστικούς φορείς που καθορίζονται από τις αξίες της Καλιфорνέζικης Ιδεολογίας⁵ ή ως πολιτικούς παράγοντες που επιδιώκουν εξουσία. Αντιθέτως, αυτοί οι φορείς αναγκαστικά επιδιώκουν κέρδη για να αποκρούσουν τον ανταγωνισμό. Αυτό καθορίζει τα όρια του τι είναι πιθανό ή εφικτό να συμβεί. Ειδικότερα, ο καπιταλισμός απαιτεί από τις επιχειρήσεις να αναζητούν συνεχώς νέους δρόμους κερδοφορίας, νέες αγορές, νέα προϊόντα και νέα μέσα εκμετάλλευσης. Για κάποιους, το να εστιάζει κανείς περισσότερο στο κεφάλαιο παρά στην εργασία μπορεί να υποκρύπτει χυδαίο οικονομισμό· ωστόσο σε έναν κόσμο όπου το εργατικό κίνημα έχει εξασθενήσει δραματικά, το να αναγνωρίζει κανείς το κεφάλαιο ως τον πρωταρχικό δρώντα μάλλον αντανakλά καλύτερα την πραγματικότητα.

Πού, λοιπόν, πρέπει να στρέψουμε την προσοχή μας, αν θέλουμε να καταλάβουμε την επίδραση της ψηφιακής

5. ΣτΜ: Η έννοια Καλιфорνέζικη Ιδεολογία (Californian Ideology) χρησιμοποιήθηκε πρώτη φορά από τους Richard Barbrook & Andy Cameron σε ένα επιστημονικό άρθρο με αυτό τον τίτλο που δημοσιεύτηκε το 1996. Με αυτό τον τρόπο προσπάθησαν να περιγράψουν το πώς το εναλλακτικό-αντισυστημικό πνεύμα των χάκερ της δεκαετίας του 1970 ενσωματώθηκε και μετατράπηκε στην κουλτούρα μίας νέας γενιάς επιχειρηματιών που ηγήθηκαν της εμπορευματοποίησης του Διαδικτύου. Όπως αναφέρει ο Σμυρναίος, η καλιφορνέζικη ιδεολογία «συνδυάζει το αντισυμβατικό πνεύμα των χίπις με τον επιχειρηματικό ζήλο των γιάππων και η οποία τίθεται στην υπηρεσία της ανανέωσης του καπιταλισμού», Σμυρναίος Νίκος, 2018, *Το Ολιγοπώλιο του Διαδικτύου*, Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις.

τεχνολογίας στον καπιταλισμό; Μπορούμε να στραφούμε στον κλάδο της τεχνολογίας⁶, ωστόσο, αν θέλουμε να είμαστε ακριβείς, αυτός ο κλάδος συνεχίζει να είναι ένα σχετικά μικρό μέρος της οικονομίας. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, αυτή τη στιγμή συμβάλλει περίπου το 6,8% της προστιθέμενης αξίας από ιδιωτικές επιχειρήσεις και απασχολεί περίπου το 2,5% της εργατικής δύναμης⁷. Συγκριτικά, η μεταποίηση στις αποβιομηχανοποιημένες ΗΠΑ απασχολεί τετραπλάσιες εργαζόμενες. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η μεταποίηση απασχολεί σχεδόν τριπλάσιους σε σύγκριση με τον κλάδο της τεχνολογίας⁸. Αυτό οφείλεται, εν μέρει, στο γεγονός ότι οι εταιρείες της τεχνολογίας είναι ιδιαίτερα μικρές. Η Google έχει περίπου 60.000 άμεσα απασχολούμενους, η Facebook έχει 12.000, η WhatsApp είχε 55 εργαζόμενους όταν πουλήθηκε στη Facebook για 55 δισεκατομμύρια δολάρια ενώ το Instagram είχε 13 εργαζόμενους όταν εξαγοράστηκε για 1 δισεκατομμύριο δολάρια. Συγκριτικά, το 1962 οι πιο σημαντικές επιχειρήσεις απασχολούσαν συντριπτικά περισσότερες εργαζόμενες: η AT&T είχε 564.000 εργαζόμενους, η Exxon είχε 150.000 και η GM είχε 605.000⁹. Επομένως, όταν εξετάζουμε την ψηφιακή οικονομία, πρέπει

6. Καθώς η φράση «κλάδος της τεχνολογίας» χρησιμοποιείται τόσο συχνά με τόσο λίγη επεξήγηση, θα ορίσουμε αυτό τον τομέα χρησιμοποιώντας την κατηγοριοποίηση NAICS (North American Industry Classification System) και τους σχετικούς κωδικούς. Σύμφωνα με αυτό το σύστημα, ο κλάδος της τεχνολογίας περιλαμβάνει τους τομείς των υπολογιστών και της κατασκευής ηλεκτρονικών προϊόντων (334), τις τηλεπικοινωνίες (517), την αποθήκευση και επεξεργασία δεδομένων και τις συναφείς υπηρεσίες (518), άλλους τομείς πληροφοριών (519), καθώς και τον σχεδιασμό υπολογιστικών συστημάτων και των σχετικών υπηρεσιών (5415).

7. Klein, 2016.

8. Office for National Statistics, 2016β.

9. Davis, 2015: 7.

να έχουμε κατά νου ότι είναι κάτι ευρύτερο από τον κλάδο της τεχνολογίας όπως αυτός ορίζεται με βάση τις τυπικές κατηγοριοποιήσεις.

Ως έναν πρώτο ορισμό, θα λέγαμε ότι η ψηφιακή οικονομία αναφέρεται στις εταιρείες των οποίων το επιχειρηματικό μοντέλο βασίζεται όλο και περισσότερο στην τεχνολογία της πληροφορίας, τα δεδομένα και το Διαδίκτυο. Αυτή είναι μια περιοχή που τέμνει παραδοσιακούς κλάδους – συμπεριλαμβανόμενων αυτών της μεταποίησης, των υπηρεσιών, των μεταφορών, της εξόρυξης και των επικοινωνιών – και στην πράξη γίνεται σημαντική για το σύνολο της οικονομίας. Υπό αυτό το πρίσμα, η ψηφιακή οικονομία είναι πολύ πιο σημαντική από ό,τι θα καταδείκνυε η απλή ανάλυση ενός και μόνο κλάδου. Καταρχάς, μοιάζει να είναι ο πιο δυναμικός τομέας της σύγχρονης οικονομίας – ένα πεδίο από το οποίο φαίνεται να αναδύονται συνεχείς καινοτομίες και το οποίο δίνει ώθηση στην οικονομική ανάπτυξη. Η ψηφιακή οικονομία μοιάζει με φωτεινό φάρο σε ένα κατά τα άλλα στάσιμο οικονομικό περιβάλλον. Εν συνεχεία, η ψηφιακή τεχνολογία γίνεται συστηματικά όλο και σημαντικότερη, κατά αντιστοιχία με τον χρηματοπιστωτικό τομέα. Καθώς η ψηφιακή οικονομία διαδίδεται όλο και περισσότερο ως υποδομή της σύγχρονης οικονομίας, η κατάρρευσή της θα ήταν καταστροφική. Τέλος, λόγω του δυναμισμού της, η ψηφιακή οικονομία παρουσιάζεται ως μία ιδανική συνθήκη που μπορεί να νομιμοποιήσει ευρύτερα τον σύγχρονο καπιταλισμό. Η ψηφιακή οικονομία γίνεται ένα ηγεμονικό μοντέλο: οι πόλεις πρέπει να γίνουν έξυπνες, οι επιχειρήσεις να γίνουν ρηξικέλευθες [disruptive], οι εργαζόμενες πρέπει να γίνουν ευέλικτες και οι κυβερνήσεις θα πρέπει να είναι λιτές και ευφυείς. Σε αυτό το περιβάλλον, αυτοί

που δουλεύουν σκληρά, θα εκμεταλλευτούν τις αλλαγές και θα επικρατήσουν. Ή, τουλάχιστον, έτσι μας λένε.

Το επιχείρημα αυτού του βιβλίου είναι ότι, εξαιτίας της μακρόχρονης πώσης της κερδοφορίας στη βιομηχανική δραστηριότητα, ο καπιταλισμός έχει στραφεί στα δεδομένα ως μέσο διατήρησης της οικονομικής ανάπτυξης και ζωτικότητας, όντας αντιμέτωπος με μία υποτονική παραγωγή. Τον 21ο αιώνα, στη βάση των αλλαγών στις ψηφιακές τεχνολογίες, τα δεδομένα γίνονται ολοένα και πιο κομβικής σημασίας για τις επιχειρήσεις και τις σχέσεις τους με τους εργαζόμενους, τους καταναλωτές και τους άλλους καπιταλιστές. Η πλατφόρμα έχει αναδυθεί ως ένα νέο επιχειρηματικό μοντέλο, ικανό να εξάγει και να ελέγχει τεράστιες ποσότητες δεδομένων, και, μέσω αυτής, έχουμε γίνει μάρτυρες της ανόδου μεγάλων μονοπωλιακών εταιρειών. Σήμερα, ο καπιταλισμός των οικονομιών υψηλού και μεσαίου εισοδήματος κυριαρχείται όλο και περισσότερο από αυτές τις επιχειρήσεις. Οι δυναμικές που περιγράφονται σε αυτό το βιβλίο μαρτυρούν ότι αυτή η τάση πρόκειται να συνεχιστεί. Στόχος είναι να εξεταστούν αυτές οι πλατφόρμες στο πλαίσιο μιας ευρύτερης οικονομικής ιστορίας, να γίνουν κατανοητές ως μέσο για την εξασφάλιση κέρδους και να σκιαγραφηθούν κάποιες τάσεις που προκύπτουν από τη δράση τους.

Το βιβλίο αυτό αποτελεί, εν μέρει, σύνθεση προηγούμενων μελετών. Η ανάλυση στο *Κεφάλαιο 1* θα είναι γνώριμη σε ιστορικούς της οικονομίας, καθώς περιγράφει τις διάφορες κρίσεις που προετοίμασαν το έδαφος για την οικονομία μετά το 2008. Επιχειρεί να ιστοριοποιήσει τις αναδυόμενες τεχνολογίες ως αποτέλεσμα βαθύτερων καπιταλιστικών τάσεων, αναδεικνύοντας το πώς διαπλέκονται

με ένα σύστημα εκμετάλλευσης, αποκλεισμού και ανταγωνισμού. Το υλικό του *Κεφαλαίου 2* θα πρέπει να είναι αρκετά οικείο σε αυτούς που ακολουθούν τις επιχειρήσεις τεχνολογίας. Εν πολλοίς, το κεφάλαιο αυτό προσπαθεί να αποσαφηνίσει διάφορες τρέχουσες συζητήσεις σε αυτόν τον τομέα, καθώς θέτει μια τυπολογία και περιγράφει τη γένεση των πλατφορμών. Αντιθέτως, το *Κεφάλαιο 3* προσδοκά ότι θα προσφέρει κάτι νέο σε όλους. Στη βάση των προηγούμενων κεφαλαίων, επιχειρεί να σκιαγραφήσει κάποιες πιθανές τάσεις και να κάνει –σε γενικές γραμμές– κάποιες προβλέψεις για το μέλλον του καπιταλισμού της πλατφόρμας. Αυτές οι προγνώσεις είναι ουσιώδεις για κάθε πολιτικό σχέδιο. Ο τρόπος που κατανοούμε το παρελθόν και το μέλλον είναι σημαντικός για τη στρατηγική σκέψη μας και την ανάπτυξη πολιτικών τακτικών για τον μετασχηματισμό της κοινωνίας σήμερα. Εν ολίγοις, έχει σημασία αν θεωρούμε ότι οι αναδυόμενες τεχνολογίες εγκαινιάζουν ένα νέο καθεστώς συσσώρευσης ή είναι απλά η συνέχεια προηγούμενων καθεστώτων. Αυτό έχει συνέπειες σε μια ενδεχόμενη κρίση και στην κατανόηση της αιτίας πίσω από αυτήν· επιπλέον, έχει συνέπειες στο πώς σκεφτόμαστε το πιθανό μέλλον της εργασίας στον καπιταλισμό. Ισχυρίζομαι ότι οι προφανείς νεωτερισμοί συσκοτίζουν την επίμονη παρουσία μακροχρόνιων τάσεων αλλά και ότι σήμερα εμφανίζονται σοβαρές αλλαγές που πρέπει να συλλάβει η Αριστερά του 21ου αιώνα. Η κατανόηση της θέσης μας σε ένα ευρύτερο πλαίσιο είναι το πρώτο βήμα για την ανάπτυξη στρατηγικών για τον μετασχηματισμό της.